

ПРЕВОДНА РЕЦЕПЦИЯ НА СЪВРЕМЕННАТА СРЪБСКА ПОЕЗИЯ В БЪЛГАРИЯ.

РЕЦЕПТИВНИ МОДЕЛИ И ПРЕВОДАЧЕСКИ ИЗБОРИ¹

Абстракт: Обект на изследване в настоящия реферат е преводната рецепция на съвременната сръбска поезия в България с оглед на ситуирането ѝ в контекста на дългогодишната преводна традиция, представяща сръбската литература. Особен интерес представляват изданията през последните десетилетия, очертаващи тенденции в представянето на съвременната сръбска поезия, които се извеждат във връзка с литературната ситуация в България и налагането на определени модели на поетическо писане. Изследването се фокусира и върху спецификите на преводаческия избор, който е дискутиран в отношението му с различни обективни и субективни фактори като литературни тенденции, литературни вкусове, рецептивни стереотипи и персонални предпочитания.

Ключови думи: съвременна сръбска поезия, преводна традиция, рецепция, преводачески избор, читателска аудитория

Рецептивната теория, която генерално постановява мисленето на литературната творба през публиката и реципиента, дава възможност да се изследва възприемателския вкус спрямо дадена чужда художествена творба за определен исторически момент. Рецепцията според Изер „зависи от наличния свидетелски материал, доколкото тя се опитва да улови преобладаващите отношения към света, формирали разбирането на една литературна творба за даден период от време.“, „да реконструира ’хоризонта на очакване’², съблюдаван от четящата публика, която чрез определяне на онова, което

¹ Този текст обобщава проучване на преводната рецепция на сръбската литература в България в рамките на проект по НИД №100/2014 на СУ „Св. Климент Охридски“: „Рецепция на славянските литератури в България и на българската в съответните славянски страни след 1989 г.“.

² Конципиран от Яус в *Toward an Aesthetic of Reception*. trans. Timothy Bahti. University of Minnesota Press, 1982.

според нея е художествено, разкрива собствените си стандарти“ (Изер, 2000: 10). Ако приемем теорията на рецепцията на Яус „като генерална преориентация на вниманието към полето на читателя и публиката“ (Holub, 1984: 11), преводът представлява двойно опосредствана рецепция на художествената творба. Предвид факта, че преводът се възприема и като своеобразен диалог между културите, той представлява важен културен процес в рамките на който се осъществява пренос на семантични стойности, посредством езиково прекодиране. Важна част от този процес е усвояването на тези стойности от приемащата литература. Боян Ничев посочва, че преводът е основното равнище на литературната рецепция, материализиран в литературна форма контакт между две литератури (Ничев, 1986). Изхождайки от определението на Уилям Купър, че художественият превод е „превод от култура на култура“, медиатор на който е преводачът, през чието съзнание текстът се конкретизира на съответния език, трябва да изтъкнем особено важността на преводаческата фигура в рецепцията на сръбската поезия в български контекст. Тъй като важен аспект на тази конкретизация е социалният аспект, преводачът играе специфична социално значима роля. Първичната рецепция на оригиналния сръбски текст през превода се трансформира в съотносим с българските читателски представи текст или казано иначе: сръбската езикова картина на света се приближава към българската.

Специфика в българската стратегия (а и не само в българската) по отношение на удомяването на сръбските поетически текстове е фигурата на поета преводач, който играе основна роля както в миналото, така и в съвременното. Тази специфика дава възможност да бъде реконструирана една културна фигура на преводач интерпретатор, в чийто превод се оглеждат едновременно собственият поетически почерк и културно-историческият контекст на възприемане на чуждата художествена творба. В исторически план неизбежната деформация на творбите, обусловена от интерпретативната стратегия на поета преводач, е по-ясно видима, докато през XX век преводът на сръбска поезия демонстрира тенденция към придържане към оригиналния поетически текст с допустими отклонения според преводаческата гледна точка.

Възприемателските нагласи и вкусове на приемащата литература се проектират върху подбора на автори и произведения за превод, пример за което са както преводите на сръбска романтическа и модернистка лирика, така и по-късната преводна поезия. Тази устойчива тенденция може да бъде определена като знакова и за последните десетилетия и тя определя и специфичния хоризонт на очакване на българската читателска аудитория. Така изкушената публика, която е най-честият читател на сръбската поезия, подхожда към поетическата творба според собствения културен, литературен и исторически опит и осмисля художествения текст в рамките на този опит и предварително формирани стереотипни представи за чуждата литература.

Тъј како србската литература в края на XX век и началото на XXI век в читателското съзнание се свързва основно с модерната проза и доста популарния постмодернизъм³, поезията търси пътища до българския читател или през статута на поета преводач, или „употребявайки“ определени читателски нагласи, продукт на тенденциите в литературата приемник, различни извънлитературни фактори и новоконструирани или онаследени представи за србската култура.

Нека да припомним, че в значимото имагологично изследване за сърбите и србската култура в български контекст Величко Тодоров цитира думите на проф. Емил Георгиев: „Измежду всички свои съседи българите имат морално задължение да опознаят най-добре и най-всестранно своите славянски събрата югославците“ (Георгиев в Тодоров, 2002). Този императив професорът поставя в предговора на най-представителната антология на србската поезия през първата половина на XX век *Србски поети*, 1946⁴, ознаменуваща дългогодишния интерес към художествената словесност на съседния народ. Интерес, обусловен от едновременното съзнание за различност и близост на двете славянски култури.⁵ Преводите на србска литература проектират желанието на българската общественост да опознае културата на другия, като съществена особеност на рецептивните механизми е търсенето на съпоставимост, вписването на србската култура в представата за славянското или балканското културно сходство.

В изследването си на българо-србските литературни взаимоотношения Илия Конев набелязва три типа групи автори, които обособява според критерия „реални връзки с българската действителност“. Според тази типология цитираните от Конев поети Йован Йованович Змай и Десанка Максимович се свързват с „етапи от историческия развой на българската литература“, докато Бранко Радичевич и Петър Петрович Негош се възприемат като „характерни постижения и тенденции в србската литература“ (Конев, 1984: 45). Българският литературовед определя ролята им като „художествено-информативна“ и отбелязва, че в тяхната рецепция са налични елементи на генетична връзка, но те са „единични, хронологически, персонално и художествено строго ограничени“ (пак там). Към третата група се причисляват автори, чиято читателска аудитория е специфична и които не се вписват в родните литературни течения. Това, което не посочва тази типология,

³ Србският постмодернизъм присъства стабилно през 90-те и този век както на страниците на най-репрезентативната литературна периодика, така и в издателската дейност на водещи издателски къщи. Критическата рецепция също отразява интереса към това литературно явление.

⁴ *Србски поети. Антология*. Е. Георгиев и И. Левков' София: Държавно издателство на министерството на народното просвещение, 1946.

⁵ Същата година излиза и *Славянска антология* под съставителството на Людмил Стоянов, Мария Грубешлиева и Д. Пантелеев, в която са включени 16 србски поети.

е, че при поезията в много по-голяма степен от прозата културната фигура на преводача е от решаващо значение, тъй като като първичен реципиент той опосредства връзката между текста и читателя, улеснявайки случването на трите рецепционни модела чрез преводната интерпретация и подбора на художествените творби. В многообразието от текстове българският преводач поема отговорността да приближи сръбското поетическо творчество до читателската публика, основавайки се на различни рецептивни специфики, които са валидни и за възприемането на родната литература. Тенденцията за включване на отделните творби в по-големи подборки, вероятно има отношение към изграждане на по-цялостна картина на сръбското поетическо творчество. Но афинитетът към антологийния формат вече говори за съществуваща литературна стратегия на представяне.⁶ Тази стратегия се основава на наличния стремеж на българската литература в началото на XX век да създаде свой представителен корпус, което се проектира и върху чуждата литература. Преводаческата традиция спрямо сръбската поезия демонстрира високи критерии при избора на художествени текстове, които се полагат не само в ценностната парадигма на националното, но и в естетическото поле на високите художествени стойности. Доказателство за това са включените поети в различни антологийни сборници като *Малка антология на сръбските поети*, 1938⁷, *Сръбски поети*, 1946, представляващи остойностени поетически почерци. Факт, който според нас потвърждава стремежа на българските литературни дейци от края на полувековието да изградят представа за сръбската литература през високата поезия.

Посредством подобни издания българската публика чете сръбската поезия в естетически остойностен подбор, възприемайки чуждата поетическа традиция през представата за собствения поетически канон. Рецепцията на сръбската лирика в България още в края на XIX и първата половина на XX век е обвързана с националните литературните процеси и промените в мисленето на литературата във връзка с появата на модернизма, а впоследствие и на различни авангардни тенденции. Например рецепцията на сръбския романтизъм се осъществява в съотнасяне с българската възрожденско-романтическа и модернистка поезия. Формирането на рецептивен модел се основава на осмисляне в контекста на „потенциалните съотнасяния с българската книжовност, вписванията в общото южнославянско литературно движение“ (Кирова, 2004: 33). Спецификата на сръбския романтически дискурс, както и на индивидуалните поетически почерци на Бранко Радичевич, Джура Якшич и Йован Йованович Змай обуславят интереса на редица значими имена в българската поезия от

⁶ Сръбската поезия първоначално е включвана в общи антологии като *Преведени стихотворения*, 1895 г. на Д. К. Попов, *Славянска антология*, 1910 г. на Стоян Чилингиров, *Из големите поети*, 1911 г. на Иван Вазов.

⁷ *Малка антология на сръбските поети*. Прев. Стоян Георгиев. София: Библиотека Полза, 1938.

първата половина на XX век, които превеждат техни творби: П. П. Славейков, Боян Магът, Димитър Пантелеев, Никола Фурнаджиев, Елисавета Багряна и др. Що се отнася до творчеството на Петър Петрович Негош⁸, то е представено на българската аудитория още през XIX век. Въпреки това, в България тази значима културна фигура се свързва с изключителния художествен превод на *Горски венец* от Димитър Пантелеев, в който, според оценката на Боян Ничев, българският поет е „успял да постигне лапидарността, стегнатостта и вътрешната смислова съсредоточеност на Негошевия поетически стил“ (Ничев, 2004: 31). Значимостта на Негошевата фигура поддържа интереса към нея и през XXI век, но този интерес се вписва в мисленето на Балканите като културна специфика или в процесите на преосмисляне на собствената национална културна история. В разстояние на няколко години творчеството на Негош е представено на българската публика в две книжни издания и едно научно изследване върху преводната му рецепция. В амбициозния проект на *Хемус: антология на балканската поезия*⁹ са включени посвещението в *Луча микрокосма*, *Ноч скупља века* и др¹⁰. а през 2013 г. е публикуван нов превод на *Горски венец*¹¹ от Андрей Романов. Новата преводна версия на епоса вероятно има амбицията да конкурира вече утвърдения текст на Пантелеев, но подходът на преводача не винаги дава достатъчно адекватни на оригинала решения, въпреки мнението на Яни Милчаков, че достойнство на превода е елиминирането на езиковата стилизация и предаването на текста в съвременен български език (Милчаков 2014)“. Преводната рецепция на Негош се проблематизира и в значимото научно изследване на Найда Иванова „Българската преводна рецепция на Петър II Петрович Негош през XIX век. 'Извлечение изъ Горский вѣнецъ' (1891) от Петър Иванов“. Още Б. Ничев констатира, че интересът към поемата е „резултат от съзнанието за (...) литературна значителност и от разбирането за нейната повишена рецептивност в българска културна среда“ (Ничев, 2004: 30). Анализът на Найда Иванова, насочен именно към обговаряне на рецептивните механизми на българската култура от разглеждания период извежда рецептивния модел въз основа на тенденции в „епохата на изграждането на националните стереотипи“, които имат пряко отношение към идентификационните механизми, посредством които българската култура се саморазпознава спрямо чуждите култури (Вж. Иванова, 2011).

Рецепцията на сръбския модернизъм и авангард в България също се основава на сходни литературни появи. Л. Кирова посочва, че важна роля в

⁸ Присъстващ и в антологията *Сръбски поети*.

⁹ *Хемус: антология на балканската поезия*. Атина Дружество Приятели на списание „Анти“, 2007.

¹⁰ Сръбският романтизъм се представя и в преводи на Лаза Костич, включително и превод на *Santa Maria della Salute*.

¹¹ Негош, П. П. *Горски венец*. Прев. Андрей Романов. София: Ерго, 2013.

тази рецепция играе неговата балканска модифицираност, което приближава сръбските текстове до българската публика. Интересен факт е, че превеждането на поетически творби е изборително, като доминират творби (особено в антологийните подборки), които са в „унисон със своеобразието на цялостния южнославянски модернистичен модел“ (Кирова, 2004а: 54). Що се отнася до сръбското авангардно творчество обаче, с изключение на преведените творби на Раде Драйнац от Елисавета Багряна и по-късно на Душан Матич, то не присъства адекватно в българското литературно поле, което може да се обясни с аморфността на авангардните явления в български контекст. Едва през настоящия век българската литературно изкушена публика се запознава с емблематични текстове, като тези на Марко Ристич, а преводът и съставителството на Моника Янева¹²: на сборника *През праговете на съня. Избрани стихотворения и поеми*.¹³ от 2008 г. има амбицията да запълни съществена празнота в рецепцията на сръбското авангардно творчество, до този момент идентифицирано главно с проза или отделни лирически творби в антологийни на сръбската поезия. Важна стъпка представлява и публикуването на текстове на Милош Църнянски в познатата антология *Хемус: антология на балканската поезия*. Българският читател е запознат с творчеството на Църнянски чрез неговите романи в превода на Сийка Рачева (Виж Христова, 2004: 99–102), но поетическите преводи добавят „специфичен щрих“ към метафизичните измерения на родното, чието “поетическо изживяване и търсене(...) е обесивна творческа нагласа“ (Христова, 2004: 98).

От поетите, появили се на сръбската литературна сцена в довоенния период, особено място в българското литературно пространство заема Десанка Максимович. Нейното творчество получава синхронна рецепция в България благодарение и на творческите контакти между поетесата и българското поетическо общество. Лириката на Максимович присъства стабилно в литературната периодика и антологийните сборници в последните десетилетия на полувековието, а през 1963 г. е публикувана и стихосбирката *Мирисът на земята. Избрана лирика*.¹⁴ Поетесата, която в българското читателско съзнание е неразривно свързана с преводите на Елисавета Багряна, Бленика, Магда Петканова и Димитър Пантелеев, е едно от най-разпознаваемите лица на сръбската поезия в български контекст и неразделна част от представата за сръбския поетически канон, което обяснява включването на нейни творби и впоследствие в различни антологийни формати. Последният от тях е изданието на „Славянска литературна и артистична академия“

¹² Изданието е допълнено с критическа монография на Янева върху творчеството на Ристич.

¹³ Ристич, Марко. *През праговете на съня*. Прев. Моника Янева. София: Захарий Стоянов, 2008.

¹⁴ Максимович, Десанка. *Мирисът на земята. Избрана лирика*. София: Народна култура, 1963.

*13 звезди в славянското небе*¹⁵ от 2012. Предвид нейната популарност сред литературната аудитория предизвиква учудване фактът на закъснялата рецепция на пълния текст на емблематичния цикъл от 60-те „Търся милост“¹⁶, чието издание се случва едва през 2002 г. в превод на Първан Стефанов (Отделни стихотворения са познати от периодичния печат). Асинхронната, ретроспективна преводна рецепция се вписва в тенденция за специфично „наваксване“ по отношение на модерната сръбска поезия, медиатор на което става поредицата „Ars poetika“ на ИК „Христо Ботев“, с изданията на Марко Ристич, Васко Попа и Йован Христич. Осъзнаването на необходимостта от подобно „наваксване“ в края на 90-те и първото десетилетие на ХХI век е симптоматично за наличието на установен стереотип на българското мислене за една специфична „другост“ на сръбската литература, която дълго време се възприема като различна от тоталитарното „захранване“ с политически коректни текстове. Битуването на тази представа е продиктувано от идеологическата политика на тоталитарната държава спрямо Югославия и бариерите пред сръбската култура. Този контекст определя до известна степен и реакцията на читателската публика към сръбските поетически текстове¹⁷, които се осмислят през представата за модерно поетическо слово в противовес на нормативната естетика. Публикуваните стихосбирки на Максимович и Стеван Раичкович през 60-те потвърждават подобна нагласа. Тази представа се оглежда и в публикуваната поетическа антология от 1989 г. *Ноцен полет. Петима сръбски поети*¹⁸, чиито основни инициатори са изкушените в литературата Светлозар Игов и Николай Кънчев. Концепцията на сборника е продукт колкото на персоналния вкус, толкова и на преценката на тесния специалист по южнославянско литературознание за значимостта на авторите в рамките на сръбския литературен процес. Съставителският критерий се основава и върху посочените в предговора „модерни амбиции“, представляващи „опит за обвързване на сръбската поетическа традиция с процесите в световната литература“ (Миндова, 2004: 316). Тази антология

¹⁵ *13 звезди в славянското небе. Съст и прев.* Елка Няголова, Хари Стоянов, Надя Попова, Димитрина Лау-Буковска, Ася Григорова, Валентина Радинска, Найден Вълчев, Иван Николов, Димана Иванова, Ганчо Савов, Зорница Х.Георгиева, Димитър Христов. Варна: Славянска литературна и артистична академия, 2011.

¹⁶ Максимович, Десанка. *Търся милост*. Прев. Първан Стефанов. София: Захарий Стоянов, 2002.

¹⁷ Волфганг Изер изтъква спецификата на реакцията, която възниква в процеса на четене и която като естетическия ответ „удостоверява определени форми на исторически обусловен опит“ (Изер, 2003). Рецептивната естетика акцентира именно на връзката между читателя и социума, върху конструирането на исторически условия „отговорни за реакциите, провокирани от литературата“ (Изер, 2000).

¹⁸ *Ноцен полет. Петима сръбски поети*. Прев. И съст. Светлозар Игов и Николай Кънчев. София: „Народна култура“, 1989.

променя възприемателската нагласа на българската аудитория, която вече чете съвременната сръбска поезия в контекста на европейската. Въпреки наличието на подобни издания обаче, не може да се твърди, че преводната сръбска поезия получава в съзнанието на българската публика високия статут на сръбската проза, която през 90-те години се отъждествява предимно с преводите на сръбските постмодернисти и тяхната емблема Милорад Павич. Интересът към сръбската постмодерна проза е обусловен от щастливото „избягване на капана“ на преситеността на читателската публика, на асоциирането със соцкултурното минало и „обилното ‘планирано’ издаване на книги“ от другите социалистическите страни (Бурова, 2011: 1). От друга страна, посттоталитарната българска литература остойностява нови художествени практики, отваряйки се към световната литература, което улеснява рецепцията на подобни текстове. Въпреки, че тези фактори са валидни и за сръбската постмодерна поезия, нейното случване в българското читателско поле не се осъществява.

В ситуацията на всеобщата маргинализация на лириката в последвалите десетилетия сръбската съвременна поезия в българското литературно пространство е представена през фигурата на културния медиатор, каквато представлява поетът преводач. В повечето случаи това са значими за българската култура личности, които съвместяват присъствие на българската поетическа сцена с професионални интереси в полето на превода или южнославянското литературознание. Това се отнася за творци като Ганчо Савов, Св. Игов, Симеон Владимиров, Николай Кънчев и др. Изкушеността в полето на поезията предполага не само качеството на превода, но и специфичния поглед към сръбската поетическа продукция, който обуславя преводаческите избори на поетически текстове. Персоналността на тези избори е съществена особеност, въпреки че в част от литературната периодика мотивацията за превод на сръбска поезия може да бъде различна, например да се подчинява на конкретна редакторска концепция. Ангажирането на поета преводач с „битието“ на преведения текст сред често немногобройната читателска публика се изразява както в популяризацията посредством неговия признат статут, така и в активното промотиране на преводния текст в интервюта, представяния, гостувания в рубрики и др. (Виж Бурова, 2011).¹⁹

Типологически преводната сръбска поезия в България през последните 20-години може да се подели на „канонична“ и „неканонична“. Въпреки че тенденция от 90-те би трябвало да бъде ориентацията към актуални текстове в противовес на представяне на такива, вписани в литературния канон, в преводаческата практика можем да установим доста консервати-

¹⁹ Много често той е основна фигура и при организирането на промоцията. Виж Ани Бурова за аналогични явления в представянето на българската литература. - *Прекъсване и възстановяване на традицията (Българската литература в превод на чешки (1989 – 2010))* в: http://www.npage.org/IMG/pdf/Prevod_i_prexod_NPF_Casestudy4_Czech.pdf

вен подход към подбора на автори. В това отношение преводите на сръбска проза демонстрират доста по-голямо разнообразие. Основни събития през 90-те години и новия век стават новите преводи на Васко Попа, Йован Христич, Десанка Максимович и др. Преосмислянето на творби на добре познати на българската публика автори и техни нови преводи може да се обясни с конкретна рецепционна стратегия и персонален преводачески интерес. Очевидно плод на амбициозен замисъл е антологичният проект на Светозар Игов, чиято посочена по-горе антология²⁰ поставя началото на запознаването на българската публика с творчеството на значими поети от втората половина на ХХ век. Сборникът се трансформира в специфично антологийно представяне посредством самостоятелни стихосбирки. В превод на Игов е издадена за първи път самостоятелно поезията на Йован Христич – *Александрийската школа*²¹, 1996 г. и Иван Лалич – *Концерт византийска музика*, 2003 г.²² С превода си на поезията на Васко Попа българският слаvist надгражда битуващата представа за поетовия почерк от предходните интерпретации на Симеон Владимиров²³. Афинитетът на двама изключителни преводачи и поети към сръбския автор е знаков и за статуса, който Попа има в южнославянски контекст. Стихосбирката *Далеко във нас*, 2006 г.²⁴, засега е последният осъществен проект, но Св. Игов споделя намерението си да издаде *Орфическо завещание* на Бранко Милкович и *Потомците на Перун* на Миодраг Павлович.

Що се отнася до сръбската поезия от последните десетилетия, която не се вписва в литературния канон, но представлява значими поетически феномени в сръбски контекст, то тук не може да се констатира адекватна преводаческа стратегия. Знакови имена като Новица Тадич и др. са представени единствено в специализираната периодика, а издания като стихосбирките на Драган Йованович Данилов²⁵, Срба Игњатович²⁶ или Йован Зивлак²⁷ са

²⁰ Виж *Нощен полет. Петима сръбски поети* .

²¹ Христич, Йован. *Александрийската школа*. Подб., прев. и предг. Светозар Игов. София : Христо Ботев, 1996.

²² Лалич, Иван. *Концерт византийска музика* Прев. Светозар Игов. София: Захарий Стоянов, 2003.

²³ Попа, Васко. *Игри*. Подбрал и прев. от сърбохърв. Симеон Владимиров. София : Нар. култура, 1981. Попа, Васко . *Поклонения : Стихотворения*. Подб. и прев. от сръб. Симеон Владимиров. София : Христо Ботев, 1995.

²⁴ Попа, Васко . *Далеко във нас*. Превод на Светозар Игов. София: Балкани, 2006.

²⁵ Данилов, Драган Йованович. *Къщата на баховата музика: Стихотворения*. Прев. Биляна Курташева. София: Нов Златорог, 2000.

²⁶ Игњатович, Срба. *Слепият пътник*. Прев. Елка Няголова. Варна: Славянска литературна и артистична академия, 2011.

²⁷ Зивлак, Йован. *Слизане*. Прев. Левена Филчева. София: Фондация „Изкуство срещу

единични явления. За разлика от сръбската постмодерна проза, постмодерната поезия не е основно позната на българската публика, въпреки наличието на отделни преводи в периодичния печат.

„Неканоничната“ съвременна сръбска поезия, която съставлява голяма част от преводната продукция в български контекст, обикновено е обвързана със специфична рецепционна стратегия и отразява активността на български литературни институции като Съюза на българските писатели, Съюза на преводачите и други организации. Към този вид инициатори на преводни поетически издания спадат и поетическите фестивали. Актуален към момента е Варненският международен поетичен фестивал „Славянска прегръдка“, организиран от Славянската литературна и артистична академия. Академията издава поетически сборници на участници във фестивала и способства популяризацията на творби на съвременни южнославянски творци. Издателската и преводаческата дейност на академията е подкрепена от специализирана литературна периодика-сп. *Знаци*. То е едно от изданията с важно значение за преводната рецепция на сръбска поезия, заедно с *Панорама*, *Литературни Балкани* и др.

Характерна особеност на рецепцията на съвременната сръбска лирика е, че публикуваните стихотворни сборници обикновено представят автори, участници в съвместни проекти или отразяват конкретни персонални и институционални контакти. Преводната рецепция от този тип включва самостоятелни стихосбирки на поети като Веселин Ракчевич²⁸, Бранко Ристич²⁹, Перивое Попович³⁰, Зоран Вучич³¹, Мирослав Цера Михайлович³² и Слободан Стоядинович.³³ Част от тези поети са свързани с реципрочна преводаческа активност. Рецепционният модел на поетическо творчество на значими фигури в преводната и критическата рецепция на българската поезия в сръбски контекст като Ристич и Ракчевич от Черна гора залага на традиционно утвърдени механизми, които поставят авторската поезия в специфична релация със собствената култура. Важна роля в межкултурния диалог играят и поетите преводачи от български произход Велимир Костов, Мила Васов и Елизабета Георгиев, чиито поетически произведения

насилието”, 2012.

²⁸ Ракчевич, Веселин. *Полунощ на изток*. Прев. Романьола Мирославова. София: 2006.

²⁹ Ристич, Бранко С. *Разсечен пламък*. София: Световете, 2013.

³⁰ Попович, Перивое. *Каменно небе*. София : Български писател, 2006.

³¹ Вучич, Зоран *Тъмен прозорец*. Прев. мила Васов, Вяра Найденова. София: Пан, 1996. Вучич, Зоран. *Ръкопис, който съществува: Стихотворения*. Прев. Красимир Георгиев, Мила Васов. София: Фльорир, 2010.

³² Михайлович, Мирослав Цера. *Кърпене на утробата*. Прев. Мила Васов. София: Пан, 1996.

³³ Стоядинович, Слободан. *Данайски дарове*. Прев. Мила Васов, Красимир Георгиев. София: Фльорир, 1996.

се мислят како част од по-широко разбираниот българска литература, докато актуалноста на женското писане во посттоталитарната българска литература предопределя тенденцијата на преводи на современи србска женска лирика, во кои се оглеждат национални и социални стереотипи. Феминистката поезија е честа појава во литературната периодика, а активизираните контакти меѓу србски, български и македонски авторки доведоа до успешниот антологичен проект *Придавам форма на копнежа. Женска поезија од времето на преходот*, 2003г.³⁴ Совместното составителство на Мирјана Вукмировиќ и Мирела Иванова представя корпус од текстове, кои активираат традиционен рецептивен стереотип. На традиционни представи за българското и србското разчита и преводното творчество, тематично сврзано со историко-политичката ситуација на Балканите и исторически събития през последните двадесет години. На този обществен интерес отговарят публикациите на поезија од Република Србска или Косово.

- - -

Од направениот коментар на преводната рецепција на современиот србска поезија могат да се изведат следните закономерности: лирика през последните две поезија се откриваат неколку закономерности. Първата од тях касае рецепцијата на нови текстове посредство традиционното осмислување на чуждото през родното, тенденција, која преобладава во четенето на поетическите текстове. Втората закономерност е за транспозиционирањето на ролите на медијата, како првостепенна роля играе литературната периодика, која иззема функциите на литературен „компас“ во современиот литературна ситуација во Србија, докато институции како издателствата се насочуват кон вече оценностени лирически текстове. Огромна роля за тоа играат поетите преводачи, чиито вкусове право влијат на рецепцијата на србската поезија како цјело. Персоналниот избор во български контекст е многу по-функционален во формирането на читателската представа за модерната србска поезија, отколкуто други фактори од социокултурно естество.

Литература

Бурова 2011: Бурова, Ани. Прекъсване и възстановяване на традицијата (Българската литература во превод на чешки (1989 – 2010). *Превод и преход. Българската литература во превод (1989–2010): статистики, коментари, препоруки*.

http://www.npage.org/IMG/pdf/Prevod_i_prexod_NPF_Casestudy4_Czech.pdf-18.11.2014.

³⁴ *Придавам форма на копнежа. Женска поезија од времето на преходот во Бугарија, Македонија и Србија.* / Съст. Мирела Иванова, Мирјана Вукмировиќ, Мая Бояджиевска. Софија : Сонм, 2003.

- Иванова 2011: Иванова, Найда. *Българската преводна рецепция на Петър II. Петрович Негош* през XIX век. „Извлечение из Горский венец“. (1891) от Петър Иванов. София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2011.
- Изер 2000: Изер, Волфганг. Рецептивната теория: поглед назад. Прев. Димитър Камбуров. – *Култура*, бр. 9 (2120), 10 март 2000 г., 10–11. http://www.kultura.bg/media/my_html/2120/izer.htm;
- Изер 2003: Изер, Волфганг. Рецептивната теория. Прев. Д. Камбуров. – *В: Четенето в епохата на медиите, компютри и Интернет*. София: Фигура, 2003, 27–45.
- Кирова 2004: Кирова, Лилия. Поезия на сръбския романтизъм в български преводи. – В: *Преводна рецепция на европейските литератури в България. Балкански литератури*, т.6. Съст. Б. Ничев, Г. Савов, К. Йорданова, М. Жечев, Р. Станчева. София: АИ „Марин Дринов“, 2004, 33–39.
- Кирова 2004а: Кирова, Лилия. Преводна рецепция на сръбския модернизъм (Йован Дучич, Милан Ракич, Владислав Петкович Дис). – В: *Преводна рецепция на европейските литератури в България. Балкански литератури*, т.6. Съст. Б. Ничев, Г. Савов, К. Йорданова, М. Жечев, Р. Станчева. София: АИ „Марин Дринов“, 2004, 50–57.
- Конев, И. Ние сред другите и другите сред нас. (Литературни взаимоотношения). София., 1985, с. 45
- Милчаков 2014: Милчаков, Яни. *Българският превод на „Горски венец“ – едно значимо и радващо събитие*. Интервю на Людмила Йорданова. 12 януари, 2014 < <http://www.public-republic.com/magazine/2014/01/118692.php>>--15.11.2014
- Миндова 2004: Миндова, Людмила. Поетическа антология „Ношен полет“. // Балкански литератури. Т. VI. Поредица “Преводна рецепция на европейските литератури в България”. София: БАН, 2004, с. 316–320.
- Ничев 1986: Ничев, Боян. *Основи на сравнителното литературознание*. Наука и изкуство, 1986.
- Ничев 2004: Ничев, Боян. Петър Петрович Негош. – В: *Преводна рецепция на европейските литератури в България. Балкански литератури*, т.6. Съст. Б. Ничев, Г. Савов, К. Йорданова, М. Жечев, Р. Станчева. София: АИ „Марин Дринов“, 2004, 29–32.
- Тодоров 2002: Тодоров, Величко. *Знам ги аз тях! Сърбия и сърбите в българската литература*. Издателство LiterNet. <http://www.liternet.bg/publish4/vtodorov/znam/index.html> - 07. 04. 2002/ 13.11.2014.
- Христова 2004: Христова, Ина. Милош Църнянски. – В: *Преводна рецепция на европейските литератури в България. Балкански литератури*, т.6. Съст. Б. Ничев, Г. Савов, К. Йорданова, М. Жечев, Р. Станчева. София: АИ „Марин Дринов“, 2004, 97–103.
- Jauss 1982: Jauss, Hans Robert. *Toward an Aesthetic of Reception*. trans. Timothy Bahti. University of Minnesota Press, 1982.
- Holub 1984: Holub, Robert C. *Reception theory*. Routhledge, 1984.

Elena I. Daradanova

**TRANSLATION AND RECEPTION
OF CONTEMPORARY SERBIAN POETRY
IN BULGARIA. RECEPTIVE MODELS AND
TRANSLATION CHOICES**

Summary

Object of study in this paper is reception of translated modern Serbian poetry in Bulgaria in view of its location in the context of long-standing translation tradition representing the Serbian literature. Particular interest are the publications in recent decades in which the study identifies trends at the presentation of contemporary Serbian poetry that appear in conjunction with dynamic literary situation in Bulgaria and the imposition of certain models of poetic writing. The research paper also focuses on the specifics of the translator's choices, which is discussed in its relation with various objective and subjective factors as literary trends, literary tastes, reception stereotypes and personal preferences.

